

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2021/3

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ
NAZARIYASI VA TARIXI. HUQUQIY
TA'LIMOTLAR TARIXI

- 6 **ISMOILOV BEKJON SALHOVICH**
Nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlarini
ta'minlashda xorijiy tajriba va milliy qonunchilikni
takomillashtirish istiqbollari

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY
HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ.
MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 17 **ЭРГАШЕВ ИКРОМ АБДУРАСУЛОВИЧ**
Солиқ интизомини бузганлик учун
молиявий жавобгарлик
- 24 **БАБАДЖАНОВ АТАБЕК
ДАВРОНБЕКОВИЧ**
Маҳаллий давлат ҳокимияти вакиллик
органлари шаклланишида сиёсий партиялар
иштирокининг конституциявий-ҳуқуқий асослари

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI.
TADBIRKORLIK HUQUQI.
OILA HUQUQI.
XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 33 **БОЗАРОВ САРДОР
СОХИБЖОНОВИЧ**
Стратегии и перспективы развития
искусственного интеллекта в мире и Республике
Узбекистан: сравнительный анализ
- 46 **УСМОНОВА МУНИСХОН
ЙЎЛДОШ ҚИЗИ**
Фуқаролик муносабатларида жисмоний
шахс иштирокининг нормал ҳолатини
таъминловчи юридик мезонлар тавсифи
- 54 **БАБАКУЛОВ ЗАФАР
КУРБОННАЗАРОВИЧ**
Киберсквоттинг – товар белгиларини
ноқонуний ўзлаштиришда янги хавф (илмий
ва амалий таҳлил)

12.00.04 – FUQAROLIK
PROTSESSUAL HUQUQI.
XO'JALIK PROTSESSUAL HUQUQI.
HAKAMLIK JARAYONI VA
MEDIATSIYA

12.00.05 – MEHNAT HUQUQI.
IJTIMOIY TA'MINOT HUQUQI

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI,
HUQUQBUZARLIKLARNING
OLDINI OLISH. KRIMINOLOGIYA.
JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

67 **САИДМАВЛОНОВА ГУЛАСАЛХОН
САИДАКРАМХОН КИЗИ**

Перспективы применения зарубежного
опыта правового регулирования
инвестиционных отношений в Республике
Узбекистан

77 **ҚУТЛИМУРАТОВ ФАРХАД ҚАЛБАЕВИЧ**

Қайта ташкил этилаётган юридик шахс
кредиторлари ҳуқуқларини ҳимоя қилиш
механизмларининг умумий тавсифи

86 **ХУДОЙНАЗАРОВ ДАДАХОН АБАЗ ЎҒЛИ**

Низоларни судга қадар ҳал этиш усуллари:
миллий ва хорижий тажриба

93 **ХОЖАБЕКОВ МУФТУЛЛА
ЖОЛМУРЗА ЎҒЛИ**

МДХ мамлакатлари қонунчилиги мисолида
ўриндошлик асосида ишлашнинг қиёсий
таҳлили

103 **УРАЗАЛИЕВ МУРОД КОРАЕВИЧ**

Причины и условия преступлений,
связанных с наркоманией

112 **ТОШПУЛАТОВ АКРОМ ИКРОМОВИЧ**

Жиноят-ҳуқуқий принципларни тадқиқ
қилишда умумилмий методларнинг
қўлланилиши

121 **ДЖАЛИЛОВ ФУРКАТ ЗАКИРОВИЧ**

Давлат хизматчисининг қонунга ҳилоф
мулкый манфаатдорлиги билан боғлиқ
жиноятлар субъектига доир нормаларни
такомиллаштириш масалалари

- 127 **САГДУЛЛАЕВ ФАТХУЛЛА ШУКРУЛЛАЕВИЧ**
Ҳокимият ёки мансаб ваколати доирасидан
четга чиқиш учун жавобгарлик белгиловчи
жиноят қонунчилиги нормаларининг
ривожланиши тенденциялари
-

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI.
KRIMINALISTIKA,
TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA
SUD EKSPERTIZASI

- 135 **ТАШЕВ АЗИЗБЕК ИБРАГИМОВИЧ**
Понятие и значение института отведения
несовершеннолетних от системы правосудия
-

13.00.02 – TA'LIM VA TARBIYA
NAZARIYASI VA METODIKASI
(SOHALAR BO'YICHA)

- 143 **JUMANIYOZOVA NURIYA AHMEDOVNA**
Tilshunoslikda yuridik diskurs o'rganilishi:
maqsad va vazifalari
-

UDC: 347.9+347.7(575.1)
ORCID: 0000-0001-7717-5747

НИЗОЛАРНИ СУДГА ҚАДАР ҲАЛ ЭТИШ УСУЛЛАРИ: МИЛЛИЙ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

Худойназаров Дадахон Аваз ўғли,
Тошкент давлат юридик университети
таянч докторанти,
e-mail: dadaxon.xudoynazarov92@mail.ru

Аннотация. Мазкур мақолада асосий тушунчалар, низоларни муқобил ҳал этиш усуллари, жисмоний ва юридик шахсларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш тизимини такомиллаштириш, низоларни ҳал қилишнинг муқобил имкониятларини кенгайтириш, судларда иш ҳажми-ни мақбуллаштиришда медиация институти, профессионал медиаторлар ва уларнинг бир-биридан фарқли жиҳатлари, афзалликлари ва салбий томонлари, методлар, миллий ва хорижий тажриба ўрганилган ва қонунчиликни такомиллаштириш юзасидан таклифлар илгари сурилган.

Калит сўзлар: кодекс, низолар, низоларни муқобил ҳал этиш, медиация, музокаралар, талаб-нома юбориш, ҳакамлик судлари.

СПОСОБЫ ДОСУДЕБНОГО УРЕГУЛИРОВАНИЯ СПОРОВ: ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ

Худойназаров Дадахон Аваз угли,
базовой докторант
Ташкентского государственного
юридического университета

Аннотация. В данной статье проанализированы основные концепции досудебного урегулирования споров, изучены альтернативные методы разрешения споров в целях совершенствования системы защиты прав и законных интересов физических и юридических лиц. Даны рекомендации по расширению альтернативных возможностей разрешения споров, кардинального повышения роли института медиации, профессиональных медиаторов. Изучены различия, преимущества и недостатки разрешения споров, сопоставлен отечественный и зарубежный опыт. В заключении приведены предложения по совершенствованию законодательства.

Ключевые слова: кодекс, споры, альтернативное разрешение споров, медиация, переговоры, третейский суд.

PRE-TRIAL DISPUTE RESOLUTION METHODS: NATIONAL AND FOREIGN EXPERIENCE

Khudoynazarov Dadakhon Avaz o'g'li,
Base Doctoral Student
Tashkent State University of Law

Abstract. This article covers basic concepts, alternative methods of dispute resolution; differences, improvement system for protecting the rights and legitimate interests of individuals and legal entities; expansion of alternative dispute resolution options; a radical increase in the role of mediation institution; professional mediators; differences, advantages and disadvantages of methods; domestic and foreign experience; proposals for improving legislation.

Keywords: code, disputes, alternative dispute resolution, mediation, negotiations, arbitration courts.

Кириш

Бугунги кунда барча ривожланган давлатлар сингари Ўзбекистонда ҳам бозор иқтисодиётига асосланган муносабатлар ривожланиб бормоқда. Бозор муносабатлари ривожлангани сайин уларнинг субъектлари ўртасида турли низолар вужудга келмоқда. Чунки тарафлар ўзаро муросага келиш фақат суд орқали ҳал бўлади деб ҳисоблашади. Шу сабабли бугунги кунда низоларни ҳал этишнинг муқобил усулларини четлаб, судга мурожаат этиш ҳолатлари кўплаб кузатилмоқда. Чунки тарафлар ўзаро келишолмаслиги ва ишини ўзлари ҳал этолмаслигига ўрганиб қолган. Шунингдек, амалиёт ҳам шу тарзда шаклланган. Бу эса судларда иш ҳажмининг кўпайиши, низони кўришга кетган муддатнинг ортиши, жисмоний ва юридик шахсларнинг ортиқча вақт ва маблағ сарфлашига сабаб бўлмоқда.

Жисмоний ва юридик шахсларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, низоларни ҳал қилишнинг муқобил имкониятларини кенгайтириш, шунингдек, судларда иш ҳажмини мақбуллаштиришда медиация институти, ҳакамлик судлари ва халқаро арбитражларнинг ўрни бекиёсдир.

Ўзбекистон Республикасининг “Медиация тўғрисида”ги қонуни, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 21 октябрдаги ПФ–4850-сон “Суд-ҳуқуқ тизимини янада ислоҳ қилиш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш кафолатларини кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармони ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 17 июндаги “Низоларни муқобил ҳал этишнинг механизмларини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ПҚ–4754-сон қарори низоларни судгача ҳал этишни ҳуқуқий жиҳатдан мустаҳкамлади.

Низоларни судгача ҳал қилиш тартиби ўзи нима?

Низоларни судгача ҳал қилиш деганда, тарафларнинг юзага келган низолар (келишмовчиликлар)ни суд органларининг аралашувисиз ҳал қилишга қаратилган биргаликдаги ҳаракатлари тушунилади.

Низоларни судгача ҳал қилиш усуллари қандай?

Низоларни судгача ҳал қилиш қуйидаги усуллар орқали амалга оширилади:

а) *музокаралар*;

б) *медиация*;

в) *талабнома юбориш*.

Тарафлар ўртасида низоларни музокаралар орқали ҳал қилиш имкониятининг борлигига эътибор қаратилади. Агарда низолар музокаралар ўтказиш йўли билан ҳал қилинмаса, суд тартибида ҳал қилинади. Лекин амалиётда судьялар бундай матнни низоларни судгача ҳал қилиш сифатида қараш учун етарли эмас деб ҳисоблайдилар.

Низоларни ҳал этишнинг иккинчи усули медиациядир. Медиация тушунчасига олимларнинг фикрлари ва қонунда келтирилган тушунчалар орқали таъриф бериб ўтамыз.

Медиация институтининг тарихига тўхталадиган бўлсак, қадимги Римда миллоддан аввалги VI асрда яратилган Юстиниан кодексида низоли ҳолатларни бартараф этиш учун воситачилик институти тан олинган [1]. Римликлар баҳс-мунозараларни ҳал қилувчи шахсларни “*medium*” (“*воситачи*”) деб атаганлар. Улар алоҳида нуфузли тоифа ҳисобланган.

Муросаи мадора бизнинг қадимий аجدодларимиз табиатига хос фазилатлардан саналиб, “Авесто”да ўз ифодасини топган ва ўша даврлардан бошлаб ривожланиб келган. Кўҳна даврдан то ҳозиргача уруғ ҳамда қабила оқсоқоллари, кейинчалик маҳалла раислари (оқсоқоллари), ёши улуғ, ҳаётий тажрибаси катта бўлган ҳурматли инсонлар, аввало, оилавий низоларни бартараф этишда, қолаверса, маиший, мулкӣ, тижорий, савдо, қарз олди-берди-

си каби масалаларга оид низоларни тинч йўл билан ҳал қилиш, томонларни муросага келтиришда салмоқли ҳамда умум учун фойдали фаолиятни амалга ошириб келганлар. Демак, тарихий манбаларга таяниб, хулоса чиқариш мумкинки, инсонлар ўртасида юзага келган келишмовчилик, можаро, зиддият ва низоларни тинч, музокара, муроса йўли билан ҳолис воситачилар орқали ҳал этиш, тарафларни муросага келтириш ва яраштиришдек қадимий одатлар юртимизда азалдан шаклланган. Бағрикенглик, кечиримлилик, ярашув каби фазилатлар халқимиз табиатига хос бўлиб, инсоний қадриятлар силсиласида асраб-авайлаб келинган.

БМТ уставининг 33-моддасида медиация (воситачилик) низоларни ҳал этиш воситаси сифатида тан олинган.

Ўзбекистон Республикаси “Медиация тўғрисида”ги қонунининг 4-моддасига биноан, медиация деганда – келиб чиққан низони тарафлар ўзаро мақбул қарорга эришиши учун уларнинг ихтиёрий розилиги асосида медиатор кўмагида ҳал қилиш усули тушунилади [2].

Медиация – низони ҳолис шахс (медиатор) иштирокида ҳал қилиш усулидир.

“Медиация” сўзи латин тилидаги “mediate” сўзидан олинган бўлиб, воситачилик қилиш, келиштириш мақсадида аралашуш деган маъноларни билдиради [3].

Ҳуқуқшунос олим Ш.М. Масадиковнинг фикрича, медиация тарафларнинг ўзаро мақбул келишувга эришишига кўмаклашувчи ва қарор чиқариш ҳуқуқига эга бўлмаган, бетараф медиатор ёрдамида улар ўртасидаги низони ҳал қилиш усулидир.

Юқоридаги таърифлар (ҳуқуқшунос олимларнинг фикрлари)дан келиб чиқиб, медиацияга “Томонлар ўртасида бир-бирини тушуниш ва низоли ҳолатни бартараф этиш мақсадида битим тузишга эришиш учун ҳолис шахс – медиатор (воситачи) иштирокида эркин музокарага киришиш

йўли билан низони ҳал қилиш тамойилидир”, деб таъриф беришимиз мумкин.

Энг қизиқ томони шуки, ҳозирги даврда дунёдаги кўплаб мамлакатларда 100 дан ортиқ омбудсманлар ўз фаолиятини олиб бормоқда. Бу омбудсманлар баъзи мамлакатларда воситачи (медиатор), парламент қошидаги ваколатли орган [4] каби номлар билан ҳам аталаётганини кўриш мумкин.

Бундан ташқари, роман-герман ҳуқуқий оиласига кирадиган кўпгина мамлакатларда медиатор (Mediateur) институти давлат хизматларидан фойдаланувчилар ва маъмурий сектор ўртасидаги ҳамкорлик воситаси ҳисобланади [5]. Тегишли шахсларга маъмуриятнинг ноқонуний ҳаракатлари юзасидан узатилган шикоятларни кўриб чиқиш, текширувлар ўтказиш, медиация, яраштириш ёки музокаралар ўтказиш йўли билан маъмуриятчилик соҳасида ҳар қандай ҳаракат (ҳаракатсизлик)ни тўғрилаш ваколати берилган, шунингдек, улар ҳуқуқий ҳимоянинг фойдаланиш мумкин бўлган воситалари масалалари бўйича фуқароларга маслаҳат берадилар. Шундай мансабдор шахслар қаторига қуйидагилар киради: ЖАРдаги Давлат прокурори, Гамбиядаги Омбудсман, Намибиядаги Миллий омбудсман, Покистондаги Федерал омбудсман (Wafaqi Mohtasib) ва Минтақавий омбудсман, Таиланддаги Омбудсман, Австралиядаги Ҳамдўстлик омбудсмани ҳамда Норвегиядаги Парламент омбудсмани. Бундан кўриниб турибдики, низони ҳал қилиш бўйича медиация институти фақат иқтисодий ва фуқаролик ҳуқуқ соҳасида эмас, балки маъмурий ҳуқуқ соҳасида ҳам қўлланилаётганлигини кўришимиз мумкин. Англо-саксон ҳуқуқий тизимида яраштирув жараёнлари ривожланган, шунингдек, медиация Европа давлатларида кенг тарқалган [6]. Охириги ўн йилликда Европа ҳамжамияти доирасида медиацияга ижтимоий муносабат иштирокчиларининг ҳуқуқлари, эркинликлари ва манфаатлари

ҳимоясини таъминлаш имкониятларидан бири сифатида мурожаат этиш тенденцияси кузатилмоқда. Хусусан, 2002 йил Европа комиссияси томонидан фуқаролик ва тижорат ҳуқуқлари бўйича низоларни муқобил ҳал этиш масалалари бўйича Яшил китоб ишлаб чиқилган. Ҳозирги кунда медиация АҚШ, Янги Зеландия, Канада, Австралия, Буюк Британия, Франция, Испания, Италия, Бельгия, Австрия, Германия каби давлатларда кенг ривожланган.

Хорижий тажриба ҳамда шаклланган амалиёт таҳлили, шунингдек, мамлакатимизда жорий этилган қонунчилик асосида медиациянинг қуйидаги босқичларини таъкидлаш мумкин:

- 1) кириш;
- 2) биргаликдаги мажлис (сессия);
- 3) тарафлар билан алоҳида учрашув (суҳбат)лар;
- 4) биргаликдаги сессиянинг давоми;
- 5) музокаралар;
- 6) якуний медиатив келишув.

Низоларни судгача ҳал қилишнинг учинчи усули талабнома юборишдир.

Талабнома юбориш тартиби тарафларнинг келишмовчиликни ҳал қилиш бўйича ўз қарашлари ва таклифлари баён қилинган хатлар (талабнома ва талабномага жавоб) алмашинувидир.

Талабнома ишлари бўйича тўғри ва ўз вақтида ишларни юритиш давлат органлари ва ташкилотлари ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган ҳуқуқий ишларнинг асосий босқичларидан бири ҳамда шартнома шартларини бажариш бўйича ҳуқуқий таъминлашнинг самарали воситаси ҳисобланади.

Тарафлар ўртасидаги низолар судгача ҳал қилинадиган бўлса, тарафлар нималардан манфаатдор бўлади?

Биринчидан, талабнома юборувчи қисқа муддатда бузилган ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини тиклашга эришади.

Иккинчидан, тарафлар даъвони расмийлаштириш, уни судга тақдим қи-

лиш ва даъвони судда кўриш жараёнида иштирок этиш билан боғлиқ вақт ва маблағларини тежайдилар.

Учинчидан, давлат божини тўлаш ва суд чиқимлари билан боғлиқ харажатларнинг олди олинади.

Тўртинчидан, шартномавий муносабат иштирокчилари ўртасидаги ишонч ва ҳамкорлик мустаҳкамланади ҳамда келажакда ҳамкорликни янада ривожлантиришга шароит яратилади.

Хорижий тажриба

Ривожланган хорижий давлатлар (АҚШ, Канада, Буюк Британия, Австрия, Норвегия, Россия, Қозоғистон) қонунчилигини ўрганиш натижаларига кўра, медиацияга мурожаат қилиш процедурасини иккига ажратиш мумкин: *фаол форма (шакл)* – судьянинг ўзи медиаторга мурожаат қилиш ҳуқуқини тарафларга тушунтиради [7]; *пассив форма (шакл)* – тарафларнинг ўзи буклетлар, маълумотлар, хабарлар, интернет-сайтлар орқали танишиб, тушуниб оладилар [8].

Озарбайжон ва Арманистон каби давлатларда маъмурий ишларнинг судда кўриб чиқиши учун ваколатли органларда дастлабки тарзда кўриб чиқиш талаб этилмайди [9]. Латвия (Латвия Маъмурий-процессуал қонунининг 78-моддаси) ва Германия Федератив Республикасининг айрим субъектларида (Германия Маъмурий-процессуал кодексининг 68-моддаси) эса аксинча, аризачи судга мурожаат қилишдан олдин тегишли масала ваколатли органда кўриб чиқиши шарт. Медиация институти бугунги кунда дунёнинг кўпгина мамлакатларида, хусусан, АҚШ, Германия, Буюк Британия, Австрия, Япония, Хитой, Гонконг, Корея Республикаси, Ҳиндистонда ташкил этилган ва муваффақиятли фаолият кўрсатмоқда. Ушбу институтнинг амалга кириб келиши, ўз навбатида, одил судловни амалга ошираётган судьяларимиз фаолиятида ижобий самара беришига ишонамиз. Мисол учун, биргина фуқаро-

лик ишлари бўйича туманлараро (туман), шаҳар судларида кўрилган ишларнинг сони 2018 йилда 1 миллион 251 мингга яқин бўлган бўлса, 2019 йилнинг 2-чорагида 488 мингга ташкил этган [8]. Бу эса судьялар иш ҳажмининг тобора ортиб бораётганини кўрсатади. Ўз навбатида, бу улар томонидан қабул қилинаётган ҳал қилув қарорларининг сифатига салбий таъсир кўрсатмасдан қолмайди.

Низоларни суд тартибида кўриб чиқиш учун кетадиган муддатнинг кўплиги муаммоси фақатгина Ўзбекистон учун тегишли эмас. Мисол учун, Италияда қуйи турувчи судларда ишни кўриб чиқиш учун ўртача 3 йил керак бўлади. Агар суд қарори устидан шикоят қилинса, бу муддат 10 йилга чўзилади. Буюк Британияда даъвогарларнинг 73 %и суд тизимининг урфдан қолганлиги ҳамда самарасизлигидан шикоят қилишади. Лондон шаҳридаги судлар томонидан ишни кўриб чиқиш учун камида 161 ҳафта, шаҳар ташқарисидаги судлар томонидан эса 195 ҳафта талаб этилади. “Медиация тўғрисида”ги қонуннинг 23-моддасида медиатор ва тарафлар медиация тартиб-таомили ўттиз кундан ортиқ бўлмаган муддатда тугалланиши учун барча мумкин бўлган чораларни кўриши кераклиги, зарур бўлган тақдирда, медиация тартиб-таомилини амалга ошириш муддати тарафларнинг ўзаро розилиги билан ўттиз кунгача узайтирилиши мумкинлиги белгиланган. Ушбу моддада медиацияни амалга оширишнинг энг узоқ муддатлари белгиланган.

Халқаро тажриба шуни кўрсатадики, аксарият ҳолларда медиацияни амалга ошириш муддати бир иш кунини, баъзан бир неча соатларни ташкил этади. 2018 йил 30 ноябрь ҳолатига кўра, Сингапур медиация марказида томонлар ўртасида медиатив келишув тузилиши билан якунланган ишларнинг 90 %дан ортиғи бир иш кунидан ҳал қилинган. Иккинчидан, медиация тартиб-таомиллари қўлланил-

ганда, ишга тааллуқли барча маълумотлар мутлақо сир тутилади. Ўртадаги низо ва унга оид фактлардан фақатгина тарафлар, уларнинг вакиллари ҳамда медиатор хабардор бўлиши мумкин ва уларга қонун билан бу ахборотларни ошкор қилмаслик мажбурияти юклатилади.

Низоларни ҳал қилишда медиацияни қўллашнинг кенг ёйилиши судлар учун ҳам фойдадан холи бўлмайди. Иш ҳажмининг нореал даражада кўплиги барча давлатлар судлари учун умумий муаммо ҳисобланади. Жумладан, Ҳиндистонда ҳар бир судьяга 2147 та иш тўғри келади ва кўриб чиқилиши керак бўлган ишларнинг умумий сони 31,280,000 тани ташкил этади. Бу ишларнинг Ҳиндистон судлари томонидан кўриб чиқилиши 2330 йилга келиб тугалланиши мумкин. Хитой халқ Республикасида 2012 йилда судлар иш юритувида 200 000дан ортиқ иш мавжуд эди. Жанубий Африкада 2004-2005 йиллар давомида судларга 128 000 та даъво аризаси келиб тушган ва шулардан 62 %и ўша давр оралиғида ҳал қилинган. Германияда эса 4771 нафар қуйи турувчи судьялар томонидан кўрилган ишлар бор-йўғи 1416 нафар юқори турувчи судьялар томонидан апелляция тартибида кўриб чиқилади. Низоларни медиация воситасида ҳал қилиш судлар иш ҳажмининг сезиларли даражада камайишига олиб келади. Буни халқаро тажриба ҳам исботлайди. Хусусан, Деҳли ва Бангалор медиация марказлари ташкил этилган пайтда икки ой давомида 39 969 та ишни, Дубай медиация маркази эса бир ой давомида судлар иш юритувида бўлган ишларнинг 1/3 қисмини медиация тартиб-таомилларини қўллаган ҳолда кўриб чиқди.

Хулосалар

Фикримиз сўнггида хулоса қиладиган бўлсак, низоларни судга қадар ҳал қилиш усуллари бугунги кундаги энг муқобил вариантлардан бири ҳисобланади. Шунингдек, тарафлар учун ҳам, судлар учун ҳам

жуда манфаатли усуллар бўлиб хизмат қилади. Қонунчиликни янада такомиллаштириш юзасидан қуйидаги таклиф ва тавсияларни келтириб ўтамиз.

Биринчидан, “Медиация тўғрисида”ги қонуннинг 3-моддасига *маъмурий муносабатлардан келиб чиқадиган* низоларни ҳам медиация доирасида ҳал қилишни киритиш лозим.

Иккинчидан, низоларни судгача ҳал қилиш тартиби сифатида музокаралар ролини қонун даражасида кучайтириш ва унда музокараларни ўтказиш шакли, тартиби ва муддатлари, шунингдек, унга риоя қилмаслик оқибатларини аниқ белгилаб қўйиш зарур.

Учинчидан, “Медиация тўғрисида”ги қонуннинг 23-моддасига суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш

жараёнида медиация тартиб-таомилини амалга ошириш муддати кўпи билан ўн кунни ташкил этишини киритиш даркор.

Тўртинчидан, талабнома билдиришнинг мажбурий тартибини (низоларни судгача ҳал қилишнинг бошқа муқобил усуллари билан бир қаторда) судга даъво тақдим қилгунча, нафақат фуқаролик ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган низолар, балки маъмурий, ҳуқуқий ва бошқа муносабатлардан келиб чиқадиган низолар бўйича ҳам белгилаш керак.

Хулоса қилиб айтганда, низоларни судга қадар ҳал қилиш босқичини хорижий давлатлар тажрибасидан келиб чиқиб такомиллаштириш нафақат тарафлар, балки судлар фаолиятида ҳам ижобий роль ўйнайди.

REFERENCES

1. Odilqoriyev H.T. O'zbekiston davlati va jamiyati innovatsion rivojlanishining huquqiy jihatlari. O'quv qo'llanma [Legal aspects of innovative development of the state and society of Uzbekistan. Study guide]. Tashkent, Innovative Development Publishing House, 2019, 362 p.
2. O'zbekiston Respublikasining “Mediatsiya to'g'risida”gi qonuni [Law of the Republic of Uzbekistan «On Mediation»].
3. Otaxonov F. Nizolarni hal qilishning yangi usullari: mediatsiya [New ways to resolve disputes: mediation]. Available at: https://www.norma.uz/uz/bizning_sharhlar/nizolarni_hal_qilishning_yangi_usullari_mediatsiya/.
4. Inson huquqlari umumiy nazariyasi: IIV tizimidagi ta'lim muassasalari tinglovchi va kursantlari, shuningdek, huquqni muhofaza etuvchi organlar xodimlari uchun darslik [General theory of human rights: a textbook for students and cadets of educational institutions of the Ministry of Internal Affairs, as well as law enforcement officers]. Tashkent, 2012, 304 p.
5. Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlarni milliy sudlarda ko'rib chiqish. Amaliy qo'llanma [Consideration of economic, social and cultural rights in national courts. Practical guide]. Mualliflik huquqlari Xalqaro yuristlar kommissiyasiga tegishli – Copyright belongs to the International Commission of Lawyers, 2014.
6. Otaxonov F. Nizolarni hal qilishning yangi usullari: mediatsiya [New ways to resolve disputes: mediation]. Available at: https://www.norma.uz/uz/bizning_sharhlar/nizolarni_hal_qilishning_yangi_usullari_mediatsiya/.
7. Peters D.C. When Lawyers Move Their Lips: Attorney Truthfulness in Mediation and a Modest Proposal J. of Dispute Resolution, 2007, no. 119.
8. Buhning-Uhle Ch. Arbitration and Mediation in International Business. Alphen aan den Rijn, 1996.

9. Allahverdova O.V. Metodicheskoe posobie dlja posrednikov-mediatorov. O.V. Allahverdova, A.D. Karpenko [Methodological guide for mediators. O.V. Allakhverdova, A.D. Karpenko]. St. Petersburg, 2005, 107 p.
10. O‘zbekiston qonunchiligi tahlili – Uzbek law review – Obzor zakonodatel’sstva Uzbekistana, 2019, no. 3.
11. Hesl’ G. Posrednichestvo v razreshenii konfliktov. Teoriya i texnologiya [Mediation in conflict resolution. Theory and technology]. SPb, 2004, p. 15.
12. Madieva R. Mediatsiyada jahon tajribasi [World experience in mediation]. Available at: <https://www.manzur.uz/?p=490/>.
13. Yaponiyada mediatsiya tizimining o‘ziga xos xususiyatlari: O‘zbekistonda mediatsiyani joriy etishdgi nazariy va amaliy jihatlar [Peculiarities of the mediation system in Japan: Theoretical and practical aspects of the introduction of mediation in Uzbekistan]. Available at: <https://justiceuz.wordpress.com/2013/03/07/yaponiya-mediatsiya/>.
14. Khayrulina A., Khabibullaev D. Mediation as a new type of alternative dispute resolution in Uzbekistan. Jamiyat va innovasiyalar – Obshestvo i innovasii – Society and innovations.